שֶׁנִּטְלוּהָ מִסְּיקִין – גזלנים עכו"ם נטלו את הקרקע מהגזלן מחמתו, ואי אפשר לנגזל לגבות את הקרקע עצמה, שהרי היא בידי המסיקין, על כן חייב הגזלן להעמיד לו שדה אחר, ומשום כך, בָּא נָגְזָל לִגְבּוֹת מהגזלן את דמי הַקֶּרֶן, גּוֹבֶה אותם אף מִמְּנָכְסִים מְשׁוּעְבָּדִים, ככל מלוה בשטר, אך כשבָּא הַנִּגְזָל לִגְבּוֹת את דמי הַפֵּרוֹת, גּוֹבֶה אותם רק מִמְּנָכְסִים בְּנֵי חוֹרִין, כמלוה על פה שאין לה קול.

הגמרא מבארת למה רבא ורבה בר רב הונא לא אמרו זה כדברי זה: רָבָא לֹא אָמַר בביאור דברי הברייתא כְּרַבָּה בַּר רַב הוּנָא שהעמיד באופן שהקרקע שנגזלה ניטלה על ידי מסיקין, משום שלשון חֲרֵי הִיא יוֹצְאָה מִתַּחַת יָדוֹ שנאמר בברייתא על הקרקע, יוצאת מידי מי שהיא בידו בדין, ולא שיצאה על ידי מסיקין שלא בדין. וְרַבָּה בַּר רַב הוּנָא לֹא אָמַר בביאור דברי הברייתא כְּרָבָא שהעמיד באופן שהגזלן חפר בורות בקרקע ואבל את הפירות, משום שלשון חֲרֵי הִיא יוֹצְאָה מִתַּחַת יָדוֹ שנאמר בברייתא, יוצאה בְּעֵינָהּ – כפי שנגזלה מַשְׁמַע, כלומר, שיצאה מתחת ידי הגזלן על ידי המסיקין, בשלמותה כפי שהיתה בשעת הגזילה.

תירוץ נוסף מביאה הגמרא לתרץ את הברייתא כדברי שמואל: רַב אַשֵׁי אָמַר לְצַדְדִין קָתָנֵי – שני דינים נאמרו בברייתא כלפי שני גובים שונים. והיינו, כְּגוֹן שֶׁגָּזַל שָׂדֶה מֵחֲבֵירוֹ מְלֵאָה פֵּרוֹת וְאָבַל הגזלן אֶת הַפֵּרוֹת וּמָכַר אֶת הַשָּׂדֶה לאחר, ובא הנגזל לתבוע את הקרקע ובאופן זה הרי היא יוצאת בעינה מתחת ידי הלוקח בדין. כשבָּא הלוֹקֵחַ לִגְבּוֹת מהמוכר את דמי הקֶּרֶן מחמת שהנגזל טרף ממנו את הקרקע הגזולה, הרי הוא גּוֹבֶה מִמְּנָכְסִים מְשׁוּעְבָּדִים כדין מלוה בשטר שיש לו קול. וכשבָּא הַנִּגְזָל לִגְבּוֹת את דמי הַפֵּרוֹת שנאכלו על ידו, הרי הוא גּוֹבֶה מִמְּנָכְסִים בְּנֵי חוֹרִין כדין גביית פירות שאינם נגבים מנכסים משועבדים, מפני תיקון העולם.

מקשה הגמרא: בֵּין לְרָבָא בֵּין לְרַבָּה בַּר רַב הוּנָא קשה, שמה שהנגזל גובה מהגזלן חוב מִלְוָה עַל פֶּה הוּא, שהרי אין לנגזל שטר על תביעתו מהגזלן, וּמִלְוָה עַל פֶּה אֵינוֹ גּוֹבֶה מִמְּנָכְסִים מְשׁוּעְבָּדִים כיון שמחמת חסרון השטר לא יצא קול על החיוב, ולא ידעו הלקוחות להיזהר מלקנות קרקעות של הלוה, וכמו כן לא ידעו הלקוחות של גזלן זה להיזהר מלקנות ממנו קרקעות מחמת שעלולים לגבותם מהם עבור תשלום הקרקע הגזולה.

מתרצת הגמרא: הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן בְּשֶׁעָמַד הגזלן בַּדִּין ונתחייב להחזיר לנגזל את הקרקע, ומחמת פסק דין זה יש קול על חיובו ונחשב כמלוה בשטר, וַהֲרֵי זַבִּין – ולאחר מכן מכר את קרקעותיו ללקוחות, ובדין הוא שיגבו מהם כיון שידעו על חיובו של המוכר, והיה להם להיזהר מלקנות קרקעות שלו שעלולים להיגבות מהם מחמת הקרקע הגזולה.

מקשה הגמרא: אִי הָכִי – אם מדובר באופן שהעמיד הנגזל את הגזלן בדין וחוייב הגזלן לשלם את דמי הקרקע לנגזל, הרי הגזילה היתה קרקע עם פירות, ומסתבר שהחיוב בבית דין היה על הקרקע והפירות, אם כן פֵּרוֹת נָמֵי – הרי גם על חיוב הפירות יצא קול, וידעו הלקוחות להיזהר מלקנות קרקעות גם כשיעור חיוב הפירות, והרי זה גם כן כחוב הכתוב בשטר, ומדוע אין הנגזל גובה אף את דמי הפירות מנכסים משועבדים.

מתרצת הגמרא: מדובר כְּשֶׁעָמַד הגזלן בַּדִּין עַל הַקֶּרֶן – על דמי הקרקע ויצא קול על חיובם ולכך הם נגבים אף מנכסים משועבדים, וְלֹא עָמַד בַּדִּין עַל דמי הַפֵּרוֹת ולא יצא עליהם קול, ומשום כך הם אינם נגבים מנכסים משועבדים.

מקשה הגמרא: וּמַאי פַּסְקָא – מהו החילוק שראה התנא לחלק בין שתי התביעות, ולהעמיד שהגזלן תובע את הנגזל בדין רק על דמי הקרקע ולא על דמי הפירות. מתרצת הגמרא: סְתָמָא דְּמִילְּתָא – רגילות בני אדם היא, כִּי תָּבֵע אִינִישׁ – כאשר נגזל תובע את הגזלן על גזילת קרקע עם פירות, קָרְנָא תָּבֵע בְּרִישָׁא – ראשית הוא תובע את דמי הקרקע, ורק לאחר מכן הוא תובע גם את דמי הפירות, ומשום כן יוצא קול על גזילת הקרקע ולא על גזילת הפירות.

הגמרא חוזרת להקשות על דברי שמואל שלוקח מגזלן אינו תובע מהמוכר דמי השבח שגבה ממנו הנגזל: וְכִי פָּבַר שְׁמוּאֵל שלוֹקֵחַ מְגַזְלָן שגבה ממנו הנגזל את הקרקע עם השבח והרי הוא חוזר על המוכר, לֵית לֵיהּ שָׁבְחָא – אינו גובה את דמי השבח מהמוכר, וְהָא אָמַר לֵיהּ [–הורה לו] שְׁמוּאֵל לְרַב חִינָּנָא בַּר שִׁילַת שהיה סופר, אם הנך כותב שטר מכר, קודם המכירה אַמְלִיךְ – תבקש את הסכמת המוכר וּכְתוֹב בשטר שהמוכר משתעבד שאם יגבו את הקרקע מהלוקח, הוא יפצה אותו מִשּׁוּפְרָא – מהחלק הטוב שבנכסיו, ויחזיר לו מלבד דמי הקרקע אף שָׁבְחָא וּפֵירֵי – את דמי השבח שהשביחה ואת דמי הפירות שצמחו בידי הלוקח. ויש לברר, בְּמַאי – באיזה גביה מלוקח אמר שמואל את דבריו, אִי בְּבַעַל חוֹב שגובה את הקרקע מחמת חובו, מִי אִית לֵיהּ פֵּרֵי – וכי שמואל סובר שבעל חוב שגובה את הקרקע מחמת חובו גובה אף את הפירות שישנם בקרקע, וְהָאָמַר שְׁמוּאֵל, בַּעַל חוֹב שבא לגבות מהלוקח את הקרקע המשועבדת לחובו, גּוֹבֶה אֶת הַשֶּׁבַח, שֶׁבַח אִין – את דמי השבח גובה הבעל חוב, אֲבָל את הַפֵּרוֹת לֹא – אין הבעל חוב גובה מהלוקח, ואם כן אין להעמיד את הוראת שמואל לרב חיננא בר שילת בלוקח מלוה. אֶלָּא לַאו בְּלוֹקֵחַ מְגַזְלָן – האם אין לפרש שמדובר בלוקח מגזלן שבא הנגזל ונטל את הקרקע עם הפירות שהיו בה, וחזר הלוקח לגבות את דמי מקחו מידי המוכר. ועל מקרה זה הורה שמואל, שיש לכתוב בשטר שהמוכר משתעבד אף על דמי השבח והפירות, ולא כמו שביאר רב נחמן בדברי שמואל לעיל שלעולם אין הלוקח חוזר על המוכר לגבות ממנו דמי השבח שנטל ממנו הנגזל, ואפילו אם פירש המוכר לנגזל שיפצה אותו על דמי השבח.

מתרצת הגמרא: אָמַר רַב יוֹסֵף, לעולם מדובר בלוקח מגזלן, ובכל זאת הורה שמואל לכתוב בשטר שהמוכר מתחייב לשלם ללוקח את דמי הקרקע והפירות ולא חשש לכך שנראה כרבית, משום שהָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן – דברי שמואל נאמרו, בִּכְגוֹן שֶׁיֵּשׁ לוֹ [–למוכר] קַרְקַע אחרת ובה פורע את התשלום ואינו מחזיר ללוקח מעות, ומחמת זה אין התשלום הנוסף, נראה כרבית, משום שאין משלם לו מעות, [ולא ניכר שמחזיר המוכר ללוקח יותר מדמי המכר].

מקשה הגמרא: אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי לרב יוסף, אם החשש הוא מחמת איסור רבית, מה מועיל שהפרעון נעשה על ידי קרקע, וְכִי מוּתָּר לְלֹוֹת כָּאן בְּשָׁעָה בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ לוֹ קַרְקַע ובה הוא פורע. מתרצת הגמרא: אָמַר לֵיהּ רב יוסף לאביי, הָתָם בדין איסור הלוואת סאה בסאה מדובר בַּהַלְוָאָה ממש, ולכך אף אם יש לו קרקע אסור הדבר, משום איסור ריבית, אבל הָכָא בדין תביעת הלוקח מהמוכר לדמי השבח שגבה ממנו הנגזל, הרי זה זְבִינֵי – מכר שמתחילתו לא ניתן הכסף לשם הלוואה, ובאופן זה לא גזרו חכמים משום שאינו דומה להלוואת סאה בסאה.

אִיבָּא דְּאָמְרֵי – יש שהעמידו את תירוץ הגמרא באופן אחר, אָמַר רַב יוֹסֵף הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן – דברי שמואל נאמרו, בִּכְגוֹן שֶׁקָּנוּ מִיָּדוֹ, שבשעת המכר התחייב המוכר בקנין ללוקח שיתן לו את השבח, ובאופן זה אין חשש רבית בגביית דמי השבח מהמוכר, משום שהוא התחייב לזה כבר בשעת המכר קודם לזמן של שכר המתנת המעות.

מקשה הגמרא: אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי לרב יוסף, וְכִי מוּתָּר לְלֹוֹת כָּאן בְּכָאן בְּמָקוֹם שֶׁקָּנוּ מִיָּדוֹ שישלם בסאה. מתרצת הגמרא: אָמַר לֵיהּ רב יוסף לאביי, הָתָם בדין איסור הלוואת סאה בסאה מדובר בַּהַלְוָאָה ממש, ולכך אף אם עשו קנין, גזרו חכמים משום איסור רבית, וְהָכָא שמדובר בִּזְבִינֵי – מכר, באופן זה כשעשה קנין לא גזרו חכמים איסור הלוואת סאה בסאה.

הגמרא חוזרת לבאר את דברי שמואל אודות גביית בעל חוב את השבח: גּוּפָא, אָמַר שְׁמוּאֵל בַּעַל חוֹב הבא לגבות את חובו מקרקעות שמכר הלוה לאחרים, מלבד מה שגובה את עצם הקרקע, הוא גּוֹבֶה אף אֶת הַשֶּׁבַח שהשביח הלוקח בקרקע.

אָמַר רָבָא, תֵּדַע – הראיה לדברי שמואל היא, שֶׁכָּתַב כּוֹתֵב לוֹ מוֹכֵר

המשך בעמוד רב

לְלוֹקֵחַ בנוסח האחריות שבשטר המכר, אֲנָא אֵיקוּם – אני המוכר אעמוד לסייע לך וְאַשְׁפֵּי וַאֲדַבֵּי וַאֲמַרִיךְ וְכִינֵי אֵילֵין אִינּוּן וְעַמָּלַיְהוֹן וְשִׁבָּחַיְהוֹן – ואשקיט כל ערעור שיצא על השדה ואטהר לגמרי אותה מכל ערעור כנגד הבעלות עליה, והתחייבות זו היא על הקרקע, על ההוצאות שיהיו לך מחמתה ועל השבח שתשביח השדה, וְאֵיקוּם כֻּלָּךְ וְצַבֵּי וְכִינָא דְּנָן – ואתייצב לפניך ואנקה קנין זה, כלומר מה שיתבעו ממך בין מהקרקע, בין מההוצאות שיהיו לך בקרקע ובין מהשבח שבה, עלי להוכיח את בעלותך עליהם, ואם יגבו אותם ממך עלי לשלם לך את ההפסד, וְקַבֵּיל עֲלוֹתִי – וקיבלתי עלי התחייבות זו. מוכח אם כן כדברי שמואל, שמחמת התחייבות המוכר לשלם ללוקח את דמי השבח שיגבו ממנו, משום כך הבעל חוב גובה את השבח.

מקשה הגמרא: אָמַר לֵיהּ רַב חֲיָיא בַּר אָבִין לְרַבָּא, אֶלָּא מַעֲתָּה בְּמַתָּנָה דְּלָא כְּתִיב לֵיהּ הָכִי – שאין כותבים בשטר נוסח זה, ולא התחייב הנותן לשלם למקבל את השבח, הָכִי נָמֵי דְּלָא טָרְחָא שִׁבָּחָא – וכי באמת הדין הוא שלא יגבה ממנו הבעל חוב את השבח.

מתרצת הגמרא: אָמַר לֵיהּ רבא לרב חייא בר אבין, אֵין – אכן אינו גובה.

חזר רב חייא בר אבין והקשה לרבא: וְכִי יָפָה וחזק כֹּחַ מַתָּנָה מִמָּכָר, שבעל חוב גובה שבח מלוקח, ולא ממקבל מתנה.

אָמַר לֵיהּ רבא לרב חייא בר אבין, אֵין – אכן, יָפָה וְיָפָה, שמאחר ואינו חוזר על הנותן לגבות את השבח, משום כך לא יגבה ממנו הבעל חוב את השבח, שהרי בהשבחת המקבל לא הפסיד הבעל החוב ולא כלום, ורק את הקרקע עצמה גובה הבעל חוב, שהוא אומר ללוקח למה קנית אותה ומהיכן אגבה את חובי, אבל מלוקח שיכול לחזור ולגבות את דמי השבח מהמוכר, גובה בעל חוב אף את השבח.

מביאה הגמרא הוכחה נוספת לדברי שמואל: אָמַר רַב נַחְמָן, הָא מַתְנִיתָא מְסַיַּיע לֵיהּ – ברייתא זו מסייעת לו לְמַר שְׁמוּאֵל, וְהוּנָא חַבְרִין מוֹקִים לָהּ בְּמִילֵּי אַחֲרִינִי – ואילו רב הונא מעמיד ברייתא זו באופן אחר, ולשיטתו אין להביא ממנה ראיה לדברי שמואל.

דְּתַנְיָא [–ששנו חכמים] הַמּוֹכֵר שָׂדֶה לַחֲבֵירוֹ באחריות וַהֲרֵי הִיא יוֹצְאָה מִתַּחַת יָדוֹ של הלוקח מחמת גביית הבעל חוב, כֵּיצַד הוּא נוֹתֵן – כשחוזר הלוקח לגבות מהמוכר את דמי הקרקע ושבחה, נוֹתֵן אֶת דמי הַקֶּרֶן אף מְנֻכָּסִים מְשׁוּעְבָּדִים שנמכרו ללקוחות אחרים, וְאת דמי הַשֶּׁבַח נוֹתֵן מְנֻכָּסִים בְּנֵי חוֹרִין שביד המוכר, אם כן מוכח שהבעל חוב גבה את השבח מהלוקח, ולכך חוזר הלוקח לתבוע את דמי השבח מהמוכר. וְהוּנָא חַבְרִין מוֹקִים לָהּ בְּמִילֵּי אַחֲרִינִי – אבל רב הונא מעמיד ברייתא זו באופן אחר, והיינו בְּלוֹקֵחַ מַגְזֵלָן ובא הנגזל וגבה את חובו עם השבח, ובאופן זה ודאי גובה הנגזל מהלוקח אף את דמי השבח כיון שהוא טוען 'ארעאי אשבח', כלומר השבח הוא מהקרקע שלי והרי בדין הוא שאגבנו עם הקרקע. מה שאין כן בבעל חוב שזוכה בקרקע רק בזמן הגביה, אין לו שייכות לשבח שהשביח בה הלוקח מזמן הקניה עד זמן הגביה.

מביאה הגמרא ברייתא נוספת בכדי לדון בדין זה של שמואל שבעל חוב גובה את השבח מהלקוחות: תַּנְיָא אִידָךְ – שנינו בברייתא אחרת, הַמּוֹכֵר שָׂדֶה לַחֲבֵירוֹ וְהִשְׁבִּיחָהּ וּבָא בַּעַל חוֹב וּמָצָא הלוקח חוזר לגבות את דמי השבח של הקרקע, אִם דמי הַשֶּׁבַח הם יוֹתֵר עַל דמי הַיְצִיאָה שהוציא בכדי להשביח את הקרקע, נוֹטֵל הלוקח אֶת דמי הַשֶּׁבַח מִבַּעַל הַקַּרְקַע – מהמוכר, כיון שעודף זה אינו חלק מהקרקע המשועבדת לפרעון החוב, ונמצא שהלוקח פרע עבור המוכר חלק מחובו ותובעו עבור זה, וְאת דמי הַיְצִיאָה נוטל הלוקח מִבַּעַל חוֹב, כיון שמעיקר הדין אין לו לבעל חוב לגבות את השבח שהרי חלק זה לא היה משועבד לו, וצריך להחזיר ללוקח את מה שהוציא עבור השבחת השדה. וְאִם הַיְצִיאָה יְתֵירָה עַל דמי הַשֶּׁבַח, אֵין לוֹ – אין הלוקח נוטל אֶלָּא דמי הוֹצָאָה בִּשְׁעוּר שֶׁבַח מִבַּעַל חוֹב וכמו שנתבאר, שמאחר ומעיקר הדין אין לו לבעל חוב לגבות את השבח שהרי חלק זה לא היה משועבד לו, עליו להחזיר ללוקח את מה שהוציא עבור השבחת השדה, אלא שאין הבעל חוב חייב לשלם יותר משווי השבח שנטל בפועל.

מקשה הגמרא: וְהָא – ברייתא זו, שְׁמוּאֵל בְּמֵאי מוֹקֵים לָהּ – באיזה אופן יבארנה שמואל, אִי בְּלוֹקֵחַ מַגְזֵלָן – אם יבאר שברייתא זו עוסקת באופן שהמוכר גזל את הקרקע ובא הנגזל וגובה את הקרקע עם השבח, זה אינו משום דְּקָשְׁיָא רֵישָׁא – תחילת דברי הברייתא שבאופן שהשבח יתר על היציאה הלוקח גובה את היתר מהמוכר, יקשה ממה דְּאָמַר שְׁמוּאֵל שהלוֹקֵחַ מַגְזֵלָן לֵית לֵיהּ שַׁבָּחָא – לוקח שקנה את הקרקע מגזלן ובא הנגזל וטרף את הקרקע עם השבח, אין המוכר משלם ללוקח את דמי השבח כיון שהדבר נראה כרבית שהרי הלוקח מקבל יותר מדמי המכר. וְאִי בְּבַעַל חוֹב – אם נעמיד את דברי הברייתא באופן שבעל חוב גבה את הקרקע מהלוקח, וחוזר הלוקח לתבוע את דמיה מהמוכר, קָשְׁיָא רֵישָׁא וְסֵיפָא – תחילת דברי הברייתא שבאופן שהשבח יתר על היציאה, הלוקח גובה את דמי היציאה מהבעל חוב, וכן סוף הברייתא שבאופן שדמי היציאה מרובים מדמי השבח גובה הלוקח מהבעל חוב את דמי היציאה שכנגד שיעור השבח, יקשה ממה דְּאָמַר שְׁמוּאֵל בַּעַל חוֹב גּוֹבֶה אֶת הַשֶּׁבַח, ואם השבח של הבעל חוב בדין, מדוע עליו לשלם ללוקח את דמי היציאה, הרי גובה את השבח בחובו.

מתרצת הגמרא: אִיבָּעֵית אֵימָא – אם תרצה תוכל לבאר את הברייתא בְּלוֹקֵחַ מַגְזֵלָן, ומה שחוזר הלוקח לתבוע את דמי השבח מהמוכר ואין בזה חשש רבית, הוא בְּגוֹן שֶׁיֵּשׁ לוֹ למוכר קַרְקַע, ומחמת זה אין תשלום השבח נראה כרבית וכמו שנתבאר לעיל. אִי נַמִּי – ובאופן נוסף ניתן לבאר, שמדובר בלוקח החוזר למוכר שהוא גזלן, ומה שאין בזה חשש שנראה כרבית היינו משום שמדובר בְּשָׁקְנוּ מִיָּדוֹ של המוכר שמתחייב על תשלום דמי השבח ובזה אינו נראה כרבית וכמו שנתבאר לעיל. אִיבָּעֵית אֵימָא – ואם תרצה תוכל להעמיד את הברייתא בְּבַעַל חוֹב שגובה מהלוקח את הקרקע בחובו, וְמה שלשמואל אין בעל חוב גובה את השבח ואילו בברייתא מבואר שבעל חוב גובה שבח מלקוחות, לְאַ קָשְׁיָא אין זו קושיא, משום שאפשר לחלק, כָּאן – דברי הברייתא שבעל חוב שגובה את השבח, משלם ללוקח את דמי ההוצאה נאמרו בְּשֶׁבַח

הַמַּגִּיעַ לְכְתַפַּיִם – פירות שכמעט הסתיימה גדילתם והם קרובים לזמן בצירתם, רק שהם צריכים עדיין לשהות בקרקע, והטעם שאין הבעל חוב גובה פירות אלו עם הקרקע ללא תשלום דמי ההוצאות, משום שאין דינם כשבח שהושבחה הקרקע עצמה, **כְּאן** – דברי שמואל שבעל חוב גובה שבח נאמרו **בְּשֶׁבַח שֶׁאֵינוֹ מַגִּיעַ לְכְתַפַּיִם** – בפירות שעדיין אינם סמוכים לבצירתם וזקוקים לקרקע למשך זמן, ולכך הם כחלק מהקרקע ואין הבעל חוב משלם על גבייתם.

מקשה הגמרא: **וְהָא מַעֲשִׂים בְּכָל יוֹם** שבאו לפני שמואל תביעות של בעלי חוב שרצו לגבות קרקעות עם השבח מלקוחות, **וְקָא מַגְבֵּי שְׁמוּאֵל אֲפִילּוּ בְּשֶׁבַח הַמַּגִּיעַ לְכְתַפַּיִם**, כל זמן שהפירות צריכים קצת לקרקע.

מתרצת הגמרא: **לֹא קַשְׁיָא, הָא** – מה שהיה שמואל מגבה קרקע עם שבח המגיע לכתפים, היינו באופן **דְּמַסִּיק בֵּיהּ כְּשִׁעּוּר אַרְעָא וְשִׁבְחָא** – שהבעל חוב נושה במוכר כשיעור הקרקע עם השבח, לכך בדין הוא שיגבה כל שבח הצריך לקרקע, ואפילו שבח המגיע לכתפים, **וְהָא** – מה שאמר שמואל שאין בעל חוב גובה קרקע עם שבח המגיע לכתפים בלי שמשלם דמי ההוצאה, היינו באופן **דְּלָא מַסִּיק בֵּיהּ אֶלָּא כְּשִׁעּוּר אַרְעָא** – שאין הבעל חוב נושה במוכר אלא בשיעור הקרקע בלי השבח, לכך בדין הוא **דְּיָהֵיב לֵיהּ** – שיתן הבעל חוב ללוקח תשלום בשיעור **שְׁבָחֵיהּ** משום שאינו חלק מהחוב **וּמְסַלֵּיק לֵיהּ** מהקרקע.

מקשה הגמרא: **הָנִיחָא לְמַאן דְּאָמַר דְּאִי אִית לֵיהּ זוּזֵי לְלוֹקֵחַ לֹא מָצֵי מְסַלֵּיק לֵיהּ לְבַעַל חוֹב** – שבעל חוב הבא לגבות מהנכסים המשועבדים, אין הלקוחות יכולים לדחותו בממון, **שֶׁפִּיר** – מובן מדוע משלם הבעל חוב ללוקח את דמי השבח ומסלקו מהקרקע, כיון שאם רוצה הבעל חוב את הקרקע אין הלוקח יכול לדחותו בממון. **אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר כִּי אִית לֵיהּ זוּזֵי לְלוֹקֵחַ מָצֵי מְסַלֵּיק לֵיהּ לְבַעַל חוֹב**, מדוע הבעל חוב גובה את כל הקרקע עם השבח, ומשלם ללוקח את דמי השבח, **נִיתְּיָא לֵיהּ** – הרי יכול הלוקח לטעון כנגד הבעל חוב, הרי **אִילּוּ לִי זוּזֵי הָווּ מְסַלְּקִינָךְ מִכּוּלָּהּ אַרְעָא** – אילו היה לי מעות הייתי יכול לשלם לך את כל החוב ולהשאיר את הקרקע ברשותי, אם כן גם **הַשְׁתָּא דְּלֵית לִי זוּזֵי** – עכשיו שאין לי מעות בשיעור כל החוב, אל תשלם לי את דמי השבח אלא **הַב לִי גַּרְפָּא דְּאַרְעָא בְּאַרְעָא שִׁעּוּר שְׁבָחַאי** – תן לי חלק מהקרקע בערך השבח.

מתרצת הגמרא: **הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן כְּגוֹן שֶׁעָשָׂאוֹ** המוכר לקרקע **אַפּוֹתִיקִי, דְּאָמַר לֵיהּ** למלוה **לֹא יְהֵא לְךָ פֵּרָעוֹן אֶלָּא מִזּוֹ**, ומשום כך לכולי עלמא אין הלוקח יכול לדחותו בממון ויכול הבעל חוב לפטור את הלוקח בדמי השבח.

הגמרא חוזרת כעת לנידון הלוקח קרקע מגולן: **הֵיכִי** הלוקח **דָּמֵי**? בקרקע שנמכרה לו **שֶׁאֵינָהּ שְׁלוֹ** – של המוכר, אלא שהיא גזולה בידו, **וּבָבֵל** זאת **לְקָחָהּ** ממנו ושילם מעות בעדה, ולאחר מכן הגיע הנגזל והוציא מידו של הלוקח, **אָמַר רַב**, **מָעוֹת** ששילם למוכר עבור הקרקע **יֵשׁ לוֹ** ללוקח לקבלם בחזרה מהמוכר, אולם את **הַשֶּׁבַח** – ההוצאות שהוציא והשקיע בקרקע, **אֵין לוֹ** ואינו מקבלם, מאחר והקרקע לא היתה קנויה לו כלל. **וּשְׁמוּאֵל אָמַר, אֲפִילּוּ מָעוֹת אֵין לוֹ.**

מבארת הגמרא: **בְּמַאי קָמִיפַּלְגִי, רַב סָבַר, אָדָם** – הלוקח **יוֹדֵעַ שֶׁקַּרְקַע אֵין לוֹ** – שלא תישאר בידו, **וְגָמַר** בדעתו **וְנָתַן** את המעות למוכר **לְשׁוּם פְּקָדוֹן**, ולכן עתה לאחר שנטל הנגזל את הקרקע בחזרה, תובע הלוקח מן המוכר שישיב לו פקדונו. ויש לשאול, **וְנִיתְּיָא לֵיהּ** – ויאמר לו הלוקח למוכר שנותן לו את המעות **לְשׁוּם פְּקָדוֹן**, וממה שלא אמר כך מוכח שלא התכוין לשם פקדון, **וְהַתְּשׁוּבָה**, **סָבַר** הלוקח, שהמוכר **לֹא מָקַבֵּל** עליו לשמור על מעותיו כדין שומר, ולכן הערים הלוקח ונתנן לו כדמי הקרקע. **וּשְׁמוּאֵל סָבַר, אָדָם יוֹדֵעַ שֶׁקַּרְקַע אֵין לוֹ**, ועל כרחך שגָּמַר הלוקח בדעתו **וְנָתַן** את המעות **לְשׁוּם מַתָּנָה**, **וְנִיתְּיָא לֵיהּ** הלוקח למוכר שנותן לו את מתנה שקיבל. ויש לשאול, **וְנִיתְּיָא לֵיהּ** הלוקח למוכר שנותן לו את המעות **לְשׁוּם מַתָּנָה**, והתשובה, **כְּסִיפָּא לֵיהּ מִילְתָא** – בושה היא למוכר לקבל מתנה, ולכן נתנם לו הלוקח באופן זה.

מקשה הגמרא: **וְהָא** רב ושמואל **פְּלִיגִי בֵּיהּ חֲדָא זִימְנָא** – נחלקו כבר פעם אחת בענין זה, **דְּאִיתְּמַר, הַמְקַדֵּשׁ אֶת אֲחוֹתוֹ**, וקידושין אלו אינם חלים שהרי אחותו אסורה עליו באיסור כרת, **רַב אָמַר מָעוֹת** הקידושין **חוֹזְרִין** למקדש, **וּשְׁמוּאֵל אָמַר מָעוֹת** הקידושין אינם חוזרין אלא **מַתָּנָה הֵם. רַב אָמַר מָעוֹת חוֹזְרִין**, היות **וְאָדָם יוֹדֵעַ שֶׁאֵין קִידּוּשִׁין תּוֹפְסִין בַּאֲחוֹתוֹ, וְגָמַר וְנָתַן** לה את המעות **לְשׁוּם פְּקָדוֹן. וְנִיתְּיָא לָהּ לְשׁוּם מַתָּנָה, סָבַר לֹא מְקַבְּלָה מִינֵּיהּ. וּשְׁמוּאֵל אָמַר, מָעוֹת** אלו שנתן לאחותו **מַתָּנָה הֵם**, לפי **שֶׁאָדָם יוֹדֵעַ שֶׁאֵין קִידּוּשִׁין תּוֹפְסִין בַּאֲחוֹתוֹ, וְגָמַר וְנָתַן** לה את המעות **לְשׁוּם מַתָּנָה. וְנִיתְּיָא לָהּ לְשׁוּם מַתָּנָה, כְּסִיפָּא לָהּ מִילְתָא.** ונקשה מדוע הוזכרה מחלוקתם פעמיים.

מתרצת הגמרא: **צְרִיכָא** – רב ושמואל היו צריכים לחלוק בשני הנידונים, **דְּאִי אִיתְּמַר בָּהָא** רק לגבי לוקח שדה מן הגזלן, היינו אומרים, רק **בָּהָא קָאָמַר רַב** שהמעות פקדון, משום **דְּלֹא עָבְדֵי אִינָשֵׁי דְּיָהֲבֵי מַתָּנוֹת לְנוּכְרָאָה** – אין עשויים האנשים לתת מתנות לאדם שזר להם, ולכן המעות חוזרים ללוקח לפי שבודאי לא ניתנו לו בתורת מתנה. **אֲבָל נָבֵי אֲחוֹתוֹ** שאינה זרה לו **אֵימָא מוֹדֶה לֵיהּ רַב לִשְׁמוּאֵל** – שנתן לה את המעות בתורת מתנה ואינה צריכה להחזירם לו, הלכך הוצרך רב לומר את דינו גם לענין קידושין. **וְאִי אִיתְּמַר בְּהָךְ**, רק לגבי מקדש את אחותו, היינו אומרים, **בְּהָךְ קָאָמַר שְׁמוּאֵל** – רק לגבי קידושי אחותו אומרים שנותן לה את המעות בתורת מתנה, כיון שלאחותו אדם יכול ליתן מתנה, **אֲבָל בָּהָא** – לענין לוקח שדה מגזלן **אֵימָא מוֹדֶה לֵיהּ** שמואל **לְרַב** שהמעות ניתנו בתורת פקדון כיון שאדם אינו רגיל לתת מתנה לאיש זר. לכן **צְרִיכָא** – הוצרכו רב ושמואל לחלוק בשני הנידונים.

מקשה הגמרא: **בֵּין לְרַב דְּאָמַר** שהמעות ניתנו בתורת **פִּקָּדוֹן, בֵּין לִשְׁמוּאֵל דְּאָמַר** שניתנו בתורת **מַתָּנָה**, קשה, **הַאי** – אותו לוקח שלא התבונן באמת לקנות הקרקע, אלא לתת את המעות כפיקדון או במתנה, **לְאַרְעָא בְּמַאי קָא נָחֵית** – מטעם מה יורד לקרקע לעבד אותה, **וּפֵירוֹת הֵיכִי אָכֵיל** – והיאך אובד פירותיה, הלא לא קנה הקרקע כלל. ועל כרחך שהוא סבור שקנה הקרקע בקנין גמור, לפי שאינו יודע את הדין שקרקע גזולה אינה נמכרת כלל. ונמצא לפי זה שישנו טעם אחר לדברי רב ושמואל ולא כפי שנתבאר עד כה.

מתרצת הגמרא: **סָבַר** הלוקח **אֲנָא אִיחוּת לְאַרְעָא וְאֵיעֲבִיד וְאֵיכוֹל בְּגַוֵּיהּ** – אני ארד לקרקע, אעבוד אותה ואזרע ולאחר מכן אוכל פירותיה, **כִּי הֵיכִי דַּהֲוָה קָא עָבִיד אִיהוּ** – כשם שהיה נוהג בה אותו גזלן שעתה קניתיה ממנו, **וְלִכְשֶׁיָּבוֹא אֵלִיָּהוּ מְרֵיהּ דְּאַרְעָא** – וכאשר יבוא בעל הקרקע (–הנגזל), בבדי להוציא את גזילתו, **זוּזֵי נָהֲווּ** – יהיו מעותי **לְרַב דְּאָמַר פִּקָּדוֹן פִּקָּדוֹן לִשְׁמוּאֵל דְּאָמַר מַתָּנָה מַתָּנָה.**

הגמרא מביאה פסקי הלכה בענין המחלוקות ששנינו לגבי הלוקח שדה גזולה: **אָמַר רָבָא הִלְכְתָא** – לקח שדה מחבירו ונמצא שגזולה היא ביד המוכר, ובא הנגזל והוציאה מידו, והלוקח תובע את מעותיו מהמוכר, **יֵשׁ לוֹ** ללוקח לקבל מהמוכר **מָעוֹת** שנתן עבורה, **וְיֵשׁ לוֹ** לקבל ממנו גם את **הַשֶּׁבַח** שהשביחה השדה. **וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא פֵּירֵשׁ לוֹ** – המוכר ללוקח בשעת המכירה שישלם לו **אֶת הַשֶּׁבַח** אם יטרפו את השדה הימנו.

הַכִּיר בָּהּ הלוקח בשדה **שֶׁאֵינָהּ שֶׁלּוֹ** – של המוכר, אלא גזולה היא, **וּלְקָחָהּ** ממנו במעות, **מָעוֹת יֵשׁ לוֹ** – ללוקח, אולם **שֶׁבַח אֵין לוֹ.**

ובנידון דלעיל (יד.) ששכח הסופר ולא כתב בשטר את אחריות נכסי החייב, ונמצא שאין שיעבוד נכסיו מופיע בשטר, הלכה היא שאם חסרה **אַחֲרָיוּת** בשטר אנו אומרים **שְׁטָעוּת סוֹפֵר הוּא**, ואכן חל שיעבוד הנכסים, לפי שאין אדם מניח מעותיו בלא שיהיה בטוח בכך. והלכה זו היא **בֵּין בְּשִׁטְרֵי חֲלִיצָה, וּבֵין בְּשִׁטְרֵי מַקָּח וּמְמָכָר** – שמקבל המוכר אחריות על הקרקע שאם תיטרף על ידי בעלי חובותיו, יפצה את הלוקח.

המשך בעמוד רב

הגמרא מביאה ספק באופן שהקונה ידע שהשדה אינה שייכת למוכר ובכל זאת קנה את השדה ממנו: **בָּעָא מִינֵּיהּ שְׁמוּאֵל מַרֵב, חָזַר הגזלן וּלְקָחָהּ** – קנה את השדה **מִבַּעֲלִים הָרִאשׁוֹנִים, מַהוּ** שיוציא הגזלן את הקרקע מיד הלוקח, שהרי עתה היא שלו. **אָמַר לֵיהּ רב, מַה מָּכַר לוֹ רִאשׁוֹן** [–הגזלן] **לְשֵׁנִי** [–ללוקח] **כָּל זְכוּת שֶׁתִּבָּא לְיָדוֹ,** ולכן בשהגזלן קיבל את הכסף מכר לו את כל הזכויות העתידות שיגיעו לו, וכאשר קנה את השדה מהבעלים הראשון, אינו לוקחה אלא בכדי שתעמוד הקרקע ביד הלוקח. **מַאי מַעֲמָא** תולים כן, **מַר זוּטְרָא אָמַר, נִיחָא לֵיהּ דְּלֹא נִקְרֵיהּ גַּזְלָנָא** – נוח לו לגזלן שהקונה לא יקרא לו גזלן כאשר יוציאנה הנגזל מידו, ובוודאי קנאה בכדי להעמיד ולהחזיק את הקרקע בידי הלוקח. **רַב אַשֵׁי אָמַר, נִיחָא לֵיהּ דְּלֵיקוּ בְּהַמָּנוֹתֵיהּ** – נוח לו לגזלן לעמוד בנאמנותו, ולכן הוא רוצה לזוכות בשדה עבור הלוקח כדי שישאר נאמן בעיניו.

מקשה הגמרא: **מַאי בֵּינַיְיהוּ.** מתרצת הגמרא: **אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ** באופן **דְּמֵית לוֹקֵחַ** לאחר שקנאה הגזלן מן הבעלים, ועתה בא הגזלן להוציא את הקרקע מבניו של הקונה, **לְמַאן דְּאָמַר** – מר זוטרא, שהטעם הוא **דְּנִיחָא לֵיהּ דְּלֹא לְקַרְיֵיהּ גַּזְלָנָא,**